

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

Cigány oklevelek és kiváltságlevelek az Esterházy család levéltárában*

A kiváltságlevelek az oklevelek jelentős csoportját alkotják. Általában a kiváltságlevél alatt olyan oklevelet értünk, amellyel a király, esetleg a földesúr alattvalója számára olyan jogokat, illetve előnyöket biztosított, amelyek nem voltak minden alattvaló számára természetesek. A kiváltságlevelek tartalmi és formai sokrétősége is nehezíti pontosabb meghatározásukat. Elfogadott tény az is, hogy csak az olyan oklevelet nevezzük kiváltságlevélnek, amellyel az adott jogokat és előnyöket örökre, vagyis meghatározatlan időre adta az adományozó, és az adományozott jogok, előnyök élvezete ellen senki sem tiltakozhatott, vagyis egy harmadik személynek nem volt módjában azt megváltoztatni. A kiváltságlevelek nagy részét az uralkodók adták ki, de kiadójuk lehetett más személy, főleg földesúr is. A kiváltságlevelek címzettjei konkrét személyek, esetleg egész közösségek voltak. Mivel a címzett számára jogokat, előnyöket biztosítottak, nagy számban maradtak fenn a levéltárakban. Kiadásuk nemcsak a Mohács előtti időben, de a 17–18. században is gyakori volt.

A cigányoknak mint közösségnek kiadott kiváltságlevelekről több adat maradt fenn. Több általános történelmi munka említi, hogy már Zsigmond király adott ki kiváltságlevelet a cigányok számára.¹ NAGY Pál legújabb munkájában, amely *A magyarországi cigányok története a rendi társadalom korában* címmel jelent meg, ezeknek az adatoknak a hitelességét megkérdőjelezte.² Nézete szerint a legrégebb hiteles adat a cigányokról csak 1416-ból származik, és a brassói számadáskönyvekben maradt fenn. A legrégebbi oklevél, amelyben a cigányok említődnek Hunyadi János 1455. január 18-án kelt oklevele, amellyel mint beszercei ispán megengedte, hogy Barcsay Péter és Tamás birtokukon jobbágyként letelepítsen négy romát. Mint az az elmondottakból kitűnik, a cigányokról szóló legrégebbi hiteles írásbeli adat, valamint a legrégebbi számukra kiadott kiváltságlevél kiadásának éve teljes pontossággal csak az érintett korszak, vagyis a 14. század, valamint a 15. század első felében kiadott oklevelek teljes közreadása után lesz eldönthető. Minden kétséget kizárva azonban hitelesek Mátyás király 1478 és 1487-ben kiadott kiváltságlevelei a cigányok számára. Az utóbbi szövege a közelmúltban jelent meg ismételten.³ Az utóbbi oklevéllel Mátyás király kivonta a brassói vár erősítésénél dolgozó cigányokat, akiket "egyiptomiaknak" nevez, az erdélyi vajda hatásköre alól. Az oklevélből az is kitűnik, hogy a címzettek már korábban is kaptak ilyen kiváltságot. További uralkodók is adtak ki cigány kiváltságleveleket, így Ulászló 1492-ben és Izabella királynő 1557-ben.⁴

* Megjelent: In NOVÁK Veronika (szerk.): Migráció. [Migration.] Lilium Aurum: Dunaszerdahely, 2001. pp. 75–90. (Nostra tempora, 5.)

¹ Az Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képpen VII. 569.

² NAGY 1998.

³ BLAZOVICH-ÉRSZEGI-TURBULY 1998. 388-389.

⁴ Az Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képpen VII. 569.

Az uralkodókon kívül a földesurak is adtak ki okleveleket és kiváltságleveleket a cigányok számára. Az Esterházy család cseszneki, semptei és zólyomi ágának levéltárában több ilyen oklevél maradt fenn. Közülük kilencet THALY Kálmán ismertetéséből,⁵ kettőt pedig a *Szlovák Nemzeti Levéltárban* őrzött Esterházy levéltárból ismerünk. Az oklevelek tartalmából kitűnik, hogy még legalább három hasonló oklevelet adtak ki a család tagjai a cigányoknak. Az Esterházy család 1421-ben szerzett vagyონrészt Galántán,⁶ majd a semptei uradalom megszerzése után 1642-ben vált Pozsony megye településeinek egyik legjelentősebb földesurává. Természetesen Magyarország egyéb megyéiben is jelentős birtokkal bírtak. A család tagjai közül többen jelentős katonai, egyházi és közeleti tisztséget is betöltöttek, s közsímet, hogy a kultúra mecénásai is voltak. Udvari zenészeik között több ismert zeneszerzőt, köztük Joseph Haydnt is megtalálhatjuk. A török háborúk után a 17. század utolsó negyedében, valamint a 18. század első felében uradalmaikon komoly gazdasági fellendülés tapasztalható. A török időben ért veszteségeket, főleg az elpusztult vagy megritkult falvak lakosságát igyekeztek új telepítésekkel megerősíteni. Nem véletlen tehát, hogy a cigány közösségeket birtokaikon szabadon engedték vándorolni, hogy így részükre bizonyos munkát is végezzenek. Az oklevelekből az is kitűnik, hogy a család tagjai igyekeztek az egyes cigány közösségek belső életébe is beleszólni, főleg a vajda választásával.

A család birtokain élő cigányok számára a legrégebb ismert oklevelet 1675. szeptember 18-án Galántai Esterházy János, Csesznek örökös ura adta ki.⁷ A címzett Vörös Mihály, akit, mint az kiderül az oklevélből, a földesúr vajdává tett, őt és fiait, Györgyöt, Istvánt valamint Rigó Györgyöt gyermekeikkel és utódaikat oltalma alá vette és szabadságot adott nekik, hogy bármely megyében levő birtokán szabadon végezzék a kovácmesterséget és az árucserét. Oklevelében felszólította a többi nemest is, hogy a Vörös Mihály vajdaságához tartozó cigányoknak a szabad utazást és mulatást ne gátolják. Az oklevél a protectionális levelek közé sorolható, azonban tartalmával a vajda kinevezését is rögzíti és neki és társainak bizonyos szabadságot is ad, tehát kiváltságlevélként is értelmezhetjük. Az oklevél hártýára írt és gazdagon díszített. A szöveget három oldalról dús virágdíszítés veszi körül, amely kivitelében is érdekes. Az egész virágdíszítés egy a pecsét alján elhelyezett vázából indul ki és tulipánt, szegfűt, rózsát, liliomot, violát, nárciszt és egyéb virágot ábrázol. Az oklevélben Esterházy János valamint a vajda és társai neve is arannyal festett, nagybetűkkel van írva.

Esterházy Ferenc, ugyancsak Csesznek ura, adott ki 1697-ben ugyancsak Vörös Mihálynak és fiainak Mihóknak és Ferencnek valamint Kovács Mártonnak, Sipos Ferencnek és Horváth Ferencnek tartalmával az előbb bemutatott oklevéllel csaknem teljesen megegyezőt.⁸ Utódaikat, de cselédeiket is oltalma alá véve tudatta, hogy Vörös Mihályt vajdává választotta. Ezt az oklevelet is hártýára írták és hasonlóan az előbbihez, szintén gazdagon díszített. Az írt szöveget itt teljesen körülveszi a virágdíszítés, sőt az Esterházy család festett címere is megtalálható a díszítésben. Az első sor betűi arany, a második sor betűi piros, a harmadik sor betűi valamint a vajda és a többi cigány nevei zöld színnel voltak festve.

Ugyancsak Esterházy Ferenc adta ki a további ismert cigány oklevelet is, 1698. május 10-én Szent Ábrahámiban.⁹ Ezzel az oklevéllel a már két ízben említett Vörös Mihálynak és

⁵ THALY 1883.

⁶ Galánta. Bratislava, 1987. 23.

⁷ Az oklevél THALY közlése alapján a melléklet 1. száma alatt.

⁸ Az oklevél THALY közlése alapján a melléklet 2. száma alatt.

⁹ Az oklevél THALY közlése alapján a melléklet 3. száma alatt.

fiainak Mihóknak és Ferencnek, valamint Kovács Mártonnak, Sipos Ferencnek, Vörös Jánosnak, Sárközy Jánosnak és Mihóknak, Horváth Jánosnak, Váczy Mártonnak szabadságot adván megengedte, hogy az említettek bármely birtokán szabadon utazhassanak és mulathassanak. Érdekes, hogy Esterházy Ferenc oklevelében megparancsolja, hogy a birtokán élő minden cigány ismerje el Vörös Mihály vajdaságát, aki már öregapja, Esterházy Dániel és apja, Esterházy János alatt is vajda volt. A cigányok számára a már említett szabad utazást, mulatozást igyekezett nemcsak a saját birtokain biztosítani, hanem erre kéri levelével a többi birtokost is, akiknek ezért viszonzatszolgáltatást ígér. Az oklevél azt is említi, hogy az előző kiadott protekcionális levelei elvesztek. A papírra írt oklevelet Esterházy Ferenc saját kezűleg írta alá és pecsétgyűrűjével hitelesítette. Az oklevél egyszerű, egykorú másolatban is fennmaradt.

1711. szeptember 28-án adta ki Esterházy Ferenc, Csesznek ura és Fehér megye főispánja Pápaji Mihály vajdává való megválasztásáról szóló oklevelét.¹⁰ Vele kötelezte a vajdát, hogy romáival együtt rendesen fogja magát viselni, aminek fejében felszólította tisztviselőit, hogy a vajdát a hozzá tartozó cigányokkal együtt hagyják szabadon dolgozni, lakni és tegyék lehetővé számukra, hogy a “kovácsolás és a cserélés” mesterségét szabadon űzhessék. Az oklevelet papírra írták és pecsétgyűrűvel volt hitelesítve. Az oklevélen már nincs virágdíszítés, de külön borítékot készítettek hozzá, amely virágokkal gazdagon díszített.

Az Esterházy család további tagjának, Péternek az oklevele 1717-ben kelt Galántán.¹¹ Barják Ferenc¹² vajdának szól, akit újonnan választott a földesúr vajdának. Számára és cigányai számára megengedte, hogy a surányi és beckói uradalmában szabadon lakhassanak és kovácsolhassanak, valamint cserélgessenek. Ugyanakkor kötelezte őket, hogy a kovácsolás mellett a szénagyűjtésben is segítsenek, vagy ha ott nem volna rájuk szüksége, 12 forintot voltak neki kötelesek a segítség fejében fizetni. Kocsijaikkal és lovaikkal a földesúr szüksége szerint fuvarozni is kötelesek voltak. Minden sátorból Szent György és Szent Mihály napján egy-egy rénesi forintot fizettek és további adóként minden sátor után egy font borsót is kellett adniuk. A vajdának megengedte, hogy a szökevény cigányokat megfogja és megbüntesse. Esterházy Péter oklevelével tisztségviselőinek megparancsolta, hogy amennyiben a vajda alá tartozó cigányokat valaki háborgatná, kötelesek azokat védelmezni. Az oklevélben Barják Ferenc neve helyén előbb Oláh István neve állt, ez azonban gondosan ki volt törölve. Ugyanezen vajda számára 1720-ban is adott ki Esterházy Ferenc oklevelet. Tartalmában megegyezik az előbbivel, és ugyancsak Galántán volt kiadva.¹³ Mindkét oklevelet papírra írták. Az 1720-ban kelt oklevélben az intitulációt tartalmazó sorokat nagybetűvel írták. Mindkét oklevél Esterházy Ferenc címeres pecsétjével és sajátkezű aláírásával volt hitelesítve.

Ugyancsak Esterházy Ferenc adta ki a Kovács Gyurka vajdaságát igazoló oklevelet 1719-ben.¹⁴ A vajda hatásköre ebben nem az uradalomra, hanem Fejér megyére vonatkozik. Mint főispán felszólította a megye nemeseit, hogy a vajdát romáival együtt engedjék szabadon utazni, hogy végezhesék a kovácsolás mesterségét. Hasonló szabadságot adott Esterházy Ferenc, Fejér megye főispánja, Csesznek ura Sónaj Márton hadnagynak, s az ő vajdasága alá tartozó cigányoknak.¹⁵ Felszólította a várkapitányokat, Győr tartomány falusi és városi bíráit,

¹⁰ Az oklevél THALY közlése alapján a melléklet 4. száma alatt.

¹¹ Az oklevél THALY közlése alapján a melléklet 5. száma alatt.

¹² Minden bizonnyal ugyanazon személyről van szó, akit egy későbbi oklevél Banyák Ferencnek nevez. Lásd a melléklet 7. száma alatt.

¹³ Az oklevél a melléklet 7. száma alatt.

¹⁴ Az oklevél THALY közlése alapján a melléklet 6. száma alatt.

¹⁵ Az oklevél THALY közlése alapján a melléklet 8. száma alatt.

hogy számukra a szabad kovácsolást és egyéb szokásos mesterségeik üzését biztosítsák. Az oklevél 1723. április 20-án kelt.

Esterházy Ferenc 1723. augusztus 30-án adott ki hasonló tartalmú oklevelet¹⁶ Horváth Ferencnek, aki már öregapja, Esterházy Dániel és apja, Esterházy János idejében a család védelmében állt, és cigányaival a galántai kastélyhoz tartozott. Az oklevélben megemlíti a kiadó, hogy korábbi protectionális oklevelei a zűrzavaros időkben elvesztek. Ezen okból kifolyólag adta ki tehát levelét Horváth Ferencnek és fiainak, Horváth Gyurkának és Horváth Marczinak, Bihari Gyurkának, Vörös Gyurkának és Vörös Miklósnak. Az oklevél egykorú másolatban maradt fenn. Az eredetit és a másolatot is Esterházy Ferenc sajátkezű aláírásával hitelesítette. 1740. július 25-én ugyancsak Esterházy Ferenc adta ki az általunk ismert legkésőbbi vajda kinevezésére vonatkozó oklevelet.¹⁷ Mint Fejér megye főispánja és Csesznek ura vele Kuti János vajdává tételét adta tudomásul, felszólítva a nemeseket, városok és falvak előljáróit, hogy a vajdát romáival együtt engedjék szabadon lakni és tegyék lehetővé számukra, hogy a kovácsolást és cserélést szabadon gyakorolhassák. Ugyanakkor megparancsolta a cigányoknak, hogy vajdájukat kellőképpen becsüljék, és tőle mindenben függjenek. Ez az oklevél is csak egykorú másolatban maradt ránk.

Tartalmával az eddig bemutatott oklevelektől teljesen eltér az Esterházy Ferenc által 1751. november 20-án kiadott oklevél.¹⁸ Ezzel az oklevéllel Galántai Esterházy Ferenc Fraknó, Sempte, Gesztes, Devecser, Pápa és Ugocsa ura, borsodi főispán, a Dunántúl generálisa Bakos Ferencet, Bakos Jánost, Bakos Laczkót, Baromy Lászlót és Tinka Lászlót minden jobbágykötelességtől mentesíti, felszabadítja őket, és udvari muzsikusaivá nevezi őket ki. Viszonzásul kötelességüket is megfogalmazta, ami abból állt, hogy őt és utódait zenéjükkel szórakoztassák Tallóson, és másutt is, ahol erre őket megkérlik. Doboczky Ádámnak a semptei uradalom prefektusának és más tisztviselőinek pedig megparancsolta, hogy a nevezett muzsikusokat semmiféle teherrel ne merészeljék terhelni, hogy a zenéléssel jobban tudjanak foglalkozni. Az oklevelet 1755. július 14-én újból megerősítette. A papírra írt kiváltságlevél Esterházy Ferenc sajátkezű aláírásával valamint nádori pecsétjével van hitelesítve.

A felsorolt oklevelekből kitűnik, hogy az Esterházy család tagjai már a 17. és a 18. században igyekeztek az uradalmaikon élő cigány lakosoknak a megélhetési lehetőséget biztosítani. Olyan jogokkal ruházták fel őket, hogy szokásos mesterségeiket, főleg a kovácsolást szabadon űzhessék és ennek érdekében birtokaikon szabad vándorlást biztosítottak számukra. A birtokaikon élő cigányok közül rendszeresen választottak vajdát, aki hosszabb időn át is betöltötte ezt a tisztséget. Ezek, mint kitűnik, Galánta környékén a Vörös, Oláh és Horváth családokból kerültek ki leginkább. Úgy tűnik, hogy a 17. században még az összes uradalmaikon élő romának egy vajdája volt, de a 18. században ez módosult, hiszen olyan oklevelet is ismerünk, amelyben a vajdai kinevezés egy megye területére vonatkozik, nemcsak annak egy uradalmára. A cigányoknak kiadott oklevelek azt is bizonyítják, hogy azok vajdája rendelkezett bizonyos bírói hatalommal is. A vajdának a hozzájuk tartozó cigányok engedelmességgel tartoztak, s nem hagyhatták el őket. Az általunk ismert oklevelek és kiváltságlevelek bizonyítják azt is, hogy az Esterházy család a cigányok környezetében élőket is igyekezett a velük szembeni toleranciára nevelni. Több oklevél nemcsak az uradalom tisztjeit szólítja meg, hanem a városok, falvak előljáróit, katonai tisztviselőket és a többi rendet, vagyis más nemeseket is. Az 1773-ban elrendelt Pozsony megyei cigány összeírásokban az Esterházy család földesúri körébe tartozó mezővárosokban

¹⁶ Az oklevél THALY közlése alapján a melléklet 9. száma alatt.

¹⁷ Az oklevél THALY közlése alapján a melléklet 10. száma alatt.

¹⁸ A kiváltságlevél szövege a melléklet 11. száma alatt.

és falukban a cigányok megélhetési forrásaként főleg a muzsikálás van feltüntetve.¹⁹ Teljes mértékben érvényes ez a galántai 15 cigány családra valamint a szeredi cigányokra is. Az összeírásban mindannyiuk foglalkozásául a muzsikálás van feltüntetve, ugyanakkor a gyermekeikről is feltünteti az összeírás, hogy azok zenét tanulnak. Talán ennek tudható be, hogy Galántáról és környékéről több ismert cigányprimás származott a 19., de még a 20. századból is.²⁰ A 19. század kilencvenes éveiben pedig a galántai vasútállomásra befutó gyorsvonatokat is cigányzene köszöntötte.²¹ A 19. században a Galánta környéki zenészek Budapesten, Bécsben és Pozsonyban is ismertek voltak. A 18. századi cigány összeírásokat részletesebben szemügyre véve, feltűnik az is, hogy ma a legtöbb esetben ugyanazon családnevekkel találkozunk az egyes községekben, mint a 18. században, vagyis több mint kétszáz éven át maradtak fenn az egykori Pozsony megye községeiben az összeírásban feltüntetett családnevek. Ebben minden bizonnyal szerepet játszott az Esterházy család gazdaságpolitikája is. A család tagjai, mint azt az 1751-ben öt muzsikuszámára kiadott kiváltságlevél is bizonyítja, kedvelték a jó zenét és minden bizonnyal a jó szórakozást is, aminek valószínűleg addig nem tapasztalt formájával éppen a cigányoknál találkoztak. Az udvari muzsikusi rangra való emelés pedig egy kiváló muzsikusi tradíciót indított el, amely hatással volt a régió zenei hagyományaira, fejlődésére.

¹⁹ Állami Területi Levéltár Pozsony, Pozsony megye, cigány összeírások.

²⁰ Galánta. Bratislava, 1987. 45-46.

²¹ Galánta és vidéke.

Gypsy Diplomas and Letters Patent in the Esterházy family archives*

Letters patent constitute a significant part of the diplomas. A patent is a diploma from a sovereign, or sometimes a landlord, that confers on the subject certain rights or privileges that were not natural for all the subjects. The diversity of diplomas by contents and form also aggravates their precise systematization. Admittedly, no diploma is regarded as letters patent unless it grants the rights and privileges for good, i.e. for an indefinite period of time, and no one may protest against the enjoyment of the granted rights and privileges, that is, there is not a third person with the power to alter the grant. The great majority of letters patent were issued by rulers, but they could be released by others, mainly landowners. The designated persons were individuals, rarely whole communities. As they ensured rights and privileges for the addressee, they survive in large numbers in archives. They were often published both in pre-Mohács times and in the 17th-18th centuries.

Several data refer to letters patent granted to Gypsies as a community. Different general histories include the fact that king Sigismund of Luxemburg already issued a patent for the Gypsies.¹ In his recent work entitled *A History of Hungarian Gypsies in the age of feudal society* Pál NAGY questions the authenticity of these data.² In his view, the earliest authentic information dates from 1416 registered in the account book of Brassó. The earliest document with a mention of Gypsies is one issued by János Hunyadi on 18 January 1455. In it Hunyadi as a chief administrator of Beszterce granted permission to Péter and Tamás Barcsay to settle four Gypsies as serfs on their estate. Obviously from the abovesaid, the earliest authentic mention of the Gypsies in writing and the date of issuing the earliest letters patent cannot be precisely determined before the publication of all the diplomas issued in the 14th and the first half of the 15th century. The patents granted by King Matthias Corvinus to the Gypsies in 1478 and 1487 are authentic beyond question. The text of the latter was republished lately.³ With the latter, Matthias withdrew the Gypsies he called "Egyptians" working on the fortification of the castle of Brassó from the authority of the voivod of Transylvania. The diploma also reveals that the designated persons had received similar privileges earlier. Other monarchs also issued letters patent to Gypsies including Vladislas in 1492 and Queen Isabella in 1557.⁴

Apart from sovereigns, landlords also released diplomas and letters patents to Gypsies. Several diplomas of the sort survive in the archives of the Csesznek, Sempete and Zólyom

* Published: In NOVÁK Veronika (szerk.): Migráció. [Migration.] Lilium Aurum: Dunaszerdahely, 2001. pp. 75-90. (Nostra tempora, 5.)

¹ Az Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képben [The Austrian-Hungarian Monarchy in Words and Pictures]. VII. 1901. 569.

² NAGY 1998.

³ BLAZOVICH-ÉRSZEGI-TURBULY 1998. 388-389.

⁴ Az Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képben [The Austrian-Hungarian Monarchy in Words and Pictures] VII. 1901. 569.

branch of the Esterházy family. Nine of them are known from Kálmán THALY's description⁵ and two are known from the Esterházy papers preserved at the Slovakian National Archives. The contents of these documents reveal that at least three similar diplomas were issued to Gypsies. The Esterházy family acquired a property in Galánta in 1421⁶, then having obtained the estate at Sempte, they became one of the greatest landlords of the settlements of Pozsony county in 1642. They had considerable possessions in other counties of Hungary as well. Several members of the family pursued leading military, ecclesiastical or political careers, and it is well known that they patronized art. Their court musicians included famous composers, among others Joseph Haydn. After the Ottoman wars, a significant economic upswing could be observed on their estates in the last quarter of the 17th and the first half of the 18th century. They tried to make up for the losses suffered during the Ottoman domination by resettling people in the depopulated villages. It is not accidental that they allowed the Gypsy communities to wander around their estates and render some chores for the owners. The diplomas also reveal that the family tried to interfere with the internal affairs of some Gypsy communities, first of all with the election of the voivod.

The earliest diploma given to Gypsy families living in the Esterházy domain was issued by János Esterházy of Galánta, the hereditary lord of Csesznek, on 18 September 1675.⁷ The designated person was Mihály Vörös whom - as it turns out from the diploma - the landlord made voivod, extending his protection over him and his sons György and István, as well as György Rigó and his sons and offspring, giving them liberty to pursue blacksmithing and exchanging goods on his territory in any county. In the diploma he also called on the rest of the noblemen that they hinder not the free passage and stay of Gypsies belonging to the voivodship of Mihály Vörös. The document belongs among the letters of protection, while it also contains the appointment of the voivod and the granting of some liberties to him and his companions, hence it is also a patent. The document is written on parchment and luxuriously embellished. On three sides the text is framed by floral ornamentation of an intriguing design. The flower decoration - tulips, carnations, roses, lilies, stocks, narcissuses and other flowers - start out from a vase under the seal. Both the name of János Esterházy and those of the voivod and his comrades are written in large gold characters.

Ferenc Esterházy, also the master of Csesznek, issued a diploma of almost identical contents with the previous one, to Mihály Vörös and his sons Mihók and Ferenc, as well as Márton Kovács, Ferenc Sipos and Ferenc Horváth in 1697.⁸

Taking their offspring, and even servants, under his protection, he declared that he had chosen Mihály Vörös as voivod. This document was also written on parchment and is similarly richly ornamented. The floral design frames the text on all sides and the painted coat of arms of the Esterházy family is also added. The letters of the first line are gold, those of the second line red and those of the third line, as well as the names of the voivod and the rest of the Gypsies are green.

The next known diploma to Gypsies was also released by Ferenc Esterházy at Szent Ábrahám on 10 May 1698.⁹ The diploma granted freedom to twice mentioned Mihály Vörös and his sons Mihók and Ferenc, as well as to Márton Kovács, Ferenc Sipos, János Vörös, János and Mihók Sárközy, János Horváth and Márton Váczy to travel and stay for

⁵ THALY 1883.

⁶ Galánta. Bratislava, 1987. 23.

⁷ See the diploma, as published by THALY in appendix no.1.

⁸ See the diploma, as published by THALY in appendix no.2.

⁹ See the diploma, as published by THALY in appendix no.3.

entertainment in any of his estates. Interestingly, Ferenc Esterházy ordered in the diploma that every Rom living in his domain should acknowledge the voivodship of Mihály Vörös who had been voivod at the time of the landlord's grandfather Dániel Esterházy and father, János, too. He tried to ensure free passage and stay for the Gypsies in the territories of other landowners as well, as he requested in the diploma, promising compensation to them for the inconvenience. It is also noted in the diploma that the earlier letters of protection were lost. The diploma written on paper was signed by Ferenc Esterházy himself and authenticated by his seal. There is a simple contemporaneous copy of the diploma as well.

Ferenc Esterházy, lord of Csesznek and Lord Lieutenant of Fejér county, issued his diploma about the election of Mihály Pápai as voivod on 28 September 1711.¹⁰ It obligated the voivod to behave decently together with his people, and in return, he summoned his officials to let the voivod and the Gypsies belonging to him work and live freely, allowing them to practice the trade of "hammering and exchanging" unhindered. The diploma was written on paper and legalized by a seal. The diploma is not adorned with floral design but an envelope was made specifically for it and it is richly embellished with flowers.

Another Esterházy, Péter, issued a diploma at Galánta in 1717.¹¹ It is addressed to voivod Ferenc Barják¹² whom the landlord had recently elected voivod. He allowed him and his Gypsies to live and do blacksmithing freely in his estates in Surány and Beckó, and to exchange good. At the same time, he obligated them to help with hay-gathering in addition to blacksmithing, or, if they were not needed, they were to pay 12 forints in place of work. They were also obliged to do transportation with their carts and horses if the landlord so ordained. On the days of St George and St Michael each tent was to pay a Rhenish forint as well as a pound of peas as tax. The voivod was allowed to seize the runaway Gypsies and punish them. Péter Esterházy ordered his functionaries to protect the Gypsies subjected to the voivod if they should be harassed by anyone. In place of Ferenc Barják's name at first István Oláh was written and later carefully erased. Ferenc Esterházy issued a diploma of identical contents for the same voivod in 1720, also signed at Galánta.¹³ Both diplomas are on paper. In the document dated 1720 the intituling is in capital letters and were attested by Ferenc Esterházy's seal with his arms and his signature.

It was again Ferenc Esterházy who issued a diploma certifying the voivodship of Gyurka Kovács in 1719.¹⁴ The authority of the voivod was stipulated as effective to Fejér county and not the aristocrat's estate. In the capacity of Lord Lieutenant of the county, he called on the noblemen to let the voivod and his Gypsies travel freely in their pursuit of blacksmithing. Similar freedom was granted to second-lieutenant Márton Sónai and the Gypsies subject to him by Ferenc Esterházy, the Lord Lieutenant of Fejér county, the owner of Csesznek.¹⁵ He summoned the judges the villages and towns in the province of Győr to provide for the Gypsies' pursuit of smithing and other customary crafts. The document is dated 20 April 1723.

¹⁰ See the diploma, as published by THALY in appendix no.4.

¹¹ See the diploma, as published by THALY in appendix no.5.

¹² It is most probably the same person as Ferenc Banyák named in a later diploma. See appendix no.7.

¹³ See the diploma in appendix no.7.

¹⁴ See the document, as published by THALY in appendix no.6.

¹⁵ See the document, as published by THALY in appendix no.8.

Ferenc Esterházy issued a diploma of similar contents on 30 August 1723¹⁶ to Ferenc Horváth, who had been under the family's protection at the time of Ferenc's grandfather Dániel and father János, too, and belonged with his Gypsy community to the castle of Galánta. The issuer noted that his earlier letters of protection had disappeared in the turmoils. That was why he issued a new diploma to Ferenc Horváth and his sons Gyurka and Marczy Horváth, Gyurka Bihari, Gyurka Vörös and Miklós Vörös. The document survives in a that-time copy. Both the original and the copy were certified by the hand of Ferenc Esterházy. The appointment of the latest voivod known to us is also registered in a diploma issued by Ferenc Esterházy on 25 July 1740.¹⁷ As Lord Lieutenant of Fejér county and owner of Csesznek, he let the election of János Kuti as voivod known, also calling on the noblemen and the aldermen of towns and villages to let the voivod and his people live freely and pursue blacksmithing and goods exchange unobstacled. At the same time, he ordered the Gypsies to respect their voivod as was his due and be dependent on him. Only a contemporaneous copy of this document survives, too.

A diploma of utterly different content is the one issued by Ferenc Esterházy on 20 November 1751.¹⁸ With the letter, Ferenc Esterházy, the lord of Fraknó, Sempte, Gesztes, Devceser, Pápa and Ugocsa, the lord lieutenant of Borsod and general of Transdanubia, exempted Ferenc Bakos, János Bakos, Laczkó Bakos, László Baromy and László Tinka from their duties as serfs, liberated them and appointed them as court musicians. Their obligations in return are also spelt out: the Gypsies were to entertain him and his offspring at Tallós and anywhere they were asked to do so. He admonished Ádám Doboczky, the prefect of the estate and other stewards to beware of charging them with any chores, so that they could devote all their energies to music making. The diploma was endorsed on 14 July 1755. The letter on paper was authenticated by Ferenc Esterházy's signature and his seal as palatine.

The listed diplomas reveal that members of the Esterházy family took steps to provide living conditions for Gypsy people on their estates. They granted them rights required by the pursuit of their customary trades, first of all blacksmithing, and the necessary wandering on their manors. They regularly elected a voivod from among the Gypsies living there, who held this post for quite some time. Apparently, they were chosen mainly from the Vörös, Oláh and Horváth families around Galánta. So it seems that in the 17th century the Gypsies living on all the Esterházy estates had one voivod, but in the 18th century the situation changed: it is documented that a whole county, not only an estate, had a voivod. The documents also reveal that the voivod had some juridical power. The Gypsies under a voivod had to obey to him and were not allowed to leave him. The presented diplomas also indicate that the Esterházy family tried to train those around them to be tolerant with the Gypsies. In addition to manorial stewards, the aldermen of towns and villages, military leaders and the rest of the nobility were also addressed in several documents. The Pozsony county census enacted in 1773 shows that the Gypsies living in market towns and villages bound to the Esterházy family earned their living mainly by music-making.¹⁹ That applies fully to the 15 Gypsy families in Galánta and the Gypsies in Szered. They are all registered as musicians and the censuses also note that their children were learning music. That is maybe why several well-known Gypsy band leaders came from Galánta in the 19th, and even in the 20th centuries.²⁰ In the 1890s even the

¹⁶ See the document, as published by THALY in appendix no.9.

¹⁷ See the document, as published by THALY in appendix no.10.

¹⁸ See text of the letters patent in appendix no.11.

¹⁹ State Regional Archives Pozsony, Pozsony county, Romani censuses.

²⁰ Galánta. Bratislava, 1987. 45-46.

express train arriving at the station of Galánta was welcomed by a Gypsy band.²¹ Musicians from around Galánta were well known in Budapest, Vienna and Pozsony in the 19th century. Taking a closer look at the 18th century Gypsy censuses, one finds that in most cases the same family names can be found in the settlements now as in the 18th century, so the family names recorded in the villages of one-time Pozsony county have survived over two centuries. The members of the aristocratic family - as the letter issued to the five musicians in 1751 confirms - were fond of good music and probably of good entertainment, and its form provided by the Gypsies was probably new to them at that time. Raising them to the rank of court musician launched an excellent tradition which influenced the musical customs and development of the whole region.

IRODALOM – REFERENCES

BLAZOVICH LÁSZLÓ – ÉRSZEGI GÉZA – TURBULY ÉVA

1998 Levéltárak – kincstárak, források Magyarország levéltáraiból, 1000-1686. [Archives – Treasuries]. Magyar Levéltárosok Egyesülete: Budapest–Szeged, 664 p., [30] t., [1] t.

NAGY PÁL

1998 A magyarországi cigányok története a rendi társadalom korában. [The History of the Rom in Hungary during Feudalism.] Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola Társadalomtudományi Tanszék: Kaposvár, 499 p.

Az Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képben [The Austrian-Hungarian Monarchy in Words and Pictures] Budapest, 1887–1901.

THALY KÁLMÁN

1883 A cseszneki vár cigányai [The Gypsies of the castle of Csesznek]. *Történelmi Tár* pp. 568-578.

²¹ Galánta és vidéke [Galánta and its vicinity].

1. sz.

Esterházy János 1675-iki nyiltlevele

Én Galántai Esterházi János, az Hatalmas Római Császár és Magyarországi Koronás Király Urunk Fölsége győri és ahhoz tartozandó végházaknak Vice-Generális Kapitánya és Chesznek várának Örökös-Ura, etc. Adom tudására minden rendeknek a kiknek illik, úgymint Méltóságos Tisztekben levő Uraknak, Fő- és Vice-Generálisoknak, Ispányoknak, Kapitányoknak, Hadnagyoknak, Vajdáknak, Harminczadosoknak, királyi-, és szabad városi Bíráknak, úton és útfélen álló, járó és kelő Vitézeknek, Vámosoknak, hidak és révek őrizőinek, falusi Bíráknak és Polgároknak, hogy ez levelem mutató Veöres Mihályt, az szentséges Magyar Korona alatt akármely Vármeegyében levő jószágimban megmaradni kívánó Czigányoknak Vajdájává választván, azokkal együtt fiait Veöres Györgyöt, Veöres Istvánt és öcscsét Rigó Györgyöt, úgymint kik is mind magával Veöres Mihálylyal együtt erős hüttel kötelezték és adták magokat hozzám, a mostani és ennekutánna születendő maradéjkokkal egyetemben, vettem oltalmam és protectióm alá, szabadságot engedvén és adván nékiek, hogy az szentséges Magyar Korona alatt akármely Vármeegyében levő jószágimban és botom alatt szabados mesterságek, úgymint kovácsolások s cserélések után megbántódás és háborítás nélkül szabadon élhessenek, táplálván abbéli keresményekkel mind magokat s mind pedig cselédeket. Minekokáért kérek feljőlemlétt minden rendeket, a kiknek pedig illik, Tisztem szerint hagyom és parancsolom, hogy megnevezett Veöres Mihály vajdát, fiait Veöres Györgyöt, Veöres Istvánt és öcscsét Rigó Györgyöt, ezeknek mostani és ennekutánna születendő maradéjkokat, és sokszor emlétt Veöres Mihály vajdaságához tartozó czigányokat, ha valahol az Magyar Korona alatt akármely Vármeegyében az én jószágimban találtatnak, igaz útjokban és életek szabad táplálásában senkitől bántások vagy megháborítások ne légyen; sőt az én tekintetemért más Méltóságos Urak és Nemesek jószágiban is szabados utazást és mulatást nékiek engedni ne nehezteljenek. Kit én is illendő kedveskedéssel és jóakarattal más, úgy hasonló dologban megtérteni el nem mulatok.

Praesentibus perlectis Exhibenti restitutus. - Datum Jaurini, Die Decima Octava Mensis Septembris. Anno Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo Quinto.

Esterhási János

Győri Vice-Generális m.k.

P.H.

2 sz.

Gr.Esterházy Ferencz 1697-iki nyiltlevele

Én Gróf Galántai Eszterási (így) Ferencz; Csesznek Várának Örökös-Ura s Fő-Kapitánya, Felséges Római Császár és Koronás Király Urunk ő Felsége Tanácsa, Nemes Székes Fehér Vármeegyének Fő Ispányja, etc. Adom tudására mindeneknek az kiknek illik, úgymint Méltóságos Tisztekben levő Uraknak, Fő- és Vice-Generálisoknak, Kapitányoknak s Hadnagyoknak, Vajdáknak, Harminczadosoknak, királyi és szabad városi Bíráknak, Polgároknak és Ispányoknak, úton és útfélen járó Vitézeknek Vámosoknak, hidak s révek Őrzőinek és falusi Bíráknak, etc. Hogy ez levelem mutató Vörös Mihályt az szentséges Magyar Korona alatt akármely Vármeegyében levő jószágomban megmaradni kívánó Czigányoknak Vajdájává választván, azzal együtt fiait Veres Mihókot, Veres Ferenczet, nemkülömben Kovács Márton, Sipos Ferenczet és Horváth Ferenczet, (úgymint kik is említett vajdájokkal együtt erős hittel kötelezték és adták magokat hozzám,

az mostani és ennekutánna születendő magzatjokkal s maradékjokkal együtt,) minden hozzájuk tartozó cselédjekkel együtt vettem oltalmam s protectióm alá, szabadságot engedvén nékiek, hogy akármely vármegyében lévő jószágomban szokott mesterségek, úgymint kovácsolások és cserélések után, megbántódás és háborítás nélkül szabadon élhessenek, táplálván abbéli keresményekkel mind magokat s mind pedig cselédjeket. Minekokáért, stb. (csaknem szórúl szóra úgy, mint a főntebbi, csak a nevek változtatásával.)

Datum Jaurini, Die Decima nona Mensis Septembris Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Nonagesimo Septimo.

G. Esterásy Ferencz m.k.

P.H.

3 sz.

Gr. Esterházy Ferencz 1698-iki diplomája

Én Gróff Galántai Esterházy Ferencz, Csesznek várának Eörökös Ura, stb. Adom tudására, stb. (mint a megelőzőben). Hogy levelem mutató Vörös Mihály Czigány Vajda, ki azelőtt is üdvözült Eöreg-Atyám Galánthai Esterházy Dániel, úgy üdvözült Eöreg-Atyám Gróff Galánthai Esterházy János győri Vice-Generális Uraimék protectiója alatt lévén, hasonlóképpen az én protectióm alatt és mindekkoráig is, - kívánván töllem tovább protectionális-levelet, mivel az mely levelei említett Eleimtül, úgy éntöllem is adattak nekie, alattavalóival együtt, azok eltévedtek az háborúságos és zürzavar-időkben. Annakokáért említett Vörös Mihált az szentséges Magyar Korona alatt akármely vármegyében levő jószágomban megmaradni kívánó czigányoknak vajdájává választván, együtt azzal fiait Vörös Mihókot, Vörös Ferenczet, nemkülömben Kovács Mártont, Sipos Ferenczet, Vörös Jánost, Horváth Ferenczet, Sárközy Jánost, Sárközy Mihókot, Horváth Jánost, Váczy Mártont, úgymint kik is vajdájokkal együtt erős hittel kötelezték és adták magokat hozzám, - stb. (mint a 2. sz. alatt.) Minekokáért kérek fölülemlétt minden rendeket, az kiknek pedig illik, hagyom és parancsolom, hogy megnevezett Vörös Mihály Vajdát, főlebbirt fiát Vörös Mihókot és Vörös Ferenczet és Vörös Jánost, hasonlóképpen Kovács Mártont, Sipos Ferenczet és Horváth Ferenczet, Sárközy Mihókot, Sárközy Jánost és Váczy Marczit, mind ennekutána vajdasága alá magokat adó s ajánló czigányokkal, nemkülömben az szentséges Magyar Korona alatt akármely Vármegyében lévő jószágomban levő czigányok ne más vajdát, hanem Vörös Mihált ismerjék és tartsák vajdájoknak. Holott pedig valamely czigány nem akarná szavát fogadni és ellene támadna: tehát hagyom és parancsolom minden rendbeli Tisztviselőimnek, hogy azon szófogadatlan czigányokat az megnevezett Tisztek fogják és érdeme szerént büntessék, s ezeknek mostani igaz útjokban és életek szabad úton való táplálásában senkitül bántások avagy háborgatások, annyivalinkább megkárosítások ne legyen, sőt nekik más jószágokban én tekintetemért szabad mulatozást s utazást engedni ne nehezteljenek. Kit én is illendő kedveskedéssel jóakarattal más vagy hasonló dolgokban remereálni el nem mulatok.

Praesentibus perlectis Exhibenti restitutus. Datum in Pago Szent-Ábrahám, Die 10. Máj Anno 1698.

Gróff Esterásy Ferencz m.k.

P.H.

4 sz.

Gróf Galántai Eszterházi Ferenc, Csesznek vára Örökös Ura és KapitányJa, Nemes Székes Fehér Vármegye Fő-lspányja, az Hatalmas Római Császár és Koronás Királunk Tanácsa. Adom tudtára mindeneknek az kiknek illik. Hogy levelem mutató Pápaji Mihály vajdát eleitől fogva cseszneki váramhoz tartozandó jobbágyi czigányaimnak vajdájává tettem, örökösen kötelezvéni arra az vele való czigányokkal együtt magokat, hogy mindenütt istenessen és jámborúl (ez Új!) munkájok és cserélések után fognának élni, igaz jobbágyi kötelességeket mindenekben megmutatván. Kinek okáért kérettetnek általam minden rendben helyeztetett Méltóságok, Tekéntetes Nagyságos és Méltóságos Gróff Urak, böcsületreméltó nagy és alacson Rendek, királyi, szabad, kulcsos és mezvárosi Generális, Kapitányok, Hadnagyok, Birák és lakosok, úton és útfélen álló s járó Vitézek, hogy említett Pápaji Mihály vajdát az hozzátartozandó czigány Jobbágyimmal együtt engedjék mindenütt békével lakni és járnai, szokott kovácsolás - és cserélésbeli mesterségeket szabadon üzni és gyakorlani; sótt, ha az igazság úgy hozná magával: Illendő segítséggel mellettek lenni ne terheltessenek. Az vajdasága alattvaló czlgányságnak pedig keményen parancsoltatik, hogy említett Pápaji Mihály vajdájokat illendőképpen megböcsüljék, mindenekben tőle függjenek, neki engedelmeskedjenek. Másképpen az ki ez ellen cselekeszik, tapasztalhatóképpen való kemény büntetést el nem kerülí.

Praesentibus perfectis, exhibenti restitutus. Datum in Arce Csesznek, 28. 7-bris Anno 1711.

Gróff Eszterházy Ferencz m.k.

P.H.

5 sz.

Gr. Esterházy Péter 1717-iki diplomája

Én Galánthal Gróff Eszterházy Péter, Beczkó és Surán Várainak Örökös Ura. Adom tudtára mindeneknek az kiknek illik, ez levelemnek rendiben. Mivelhogy minden dolognak rendes folyása az jó rendtartástól függ és vagyon: én is, hogy annak jobb folyását és rendit megtartsam, és nemkülömben protectióm alatt levő Czigányság megtartsa és folytassa; mind abbúl az okbúl, hogy őket senki ok nélkül, törvénytelenül, az igazság útján kívül ne háborgassa, mind abbúl pedig, hogy az én úri jussomat is föntartván, nékem tartozó adójokot és munkájokot annyival is rendesebben megadhassák és adminisztrálhassák: rendeltem előttük járóul Vajdául és *merő pro prima instantia igazságtévőnek Barják Ferencz vajdát.* Kinek is engedtem: valamint annakelőtte szokásban volt és szabadon laktak, úgy most is és jövendőben mind az véle és alatta való Czigánysággal együtt galánthai, surányi, beczkói, — egy szóval egész magyarországi szent korona alatt lévő jószágimban szabad lakást és maradást; úgy mindazáltal, hogy ők is magok hűségekrül, tartozó kötelességekrül el nem feledkeztvén, minden tergiversatio és vonyogatás nélkül magok datiját, adaját és szokott munkájokot végben vigyék, úgymint: akárminémő szükségemre való kovácsolást; szénatakarásnak idején, a mennyire limitáltatnak: annyi gyűjtőt adni; ha pedig gyűjtőket nem kívánnék: tartoznak tizenkét *Rhénés forintokot in paratis praestálni, id est fl. 12,* és kocsival s lovakkal is szükségnek idején oda a hová kívántatik, elmenni; nemkülömben minden sátortúl Szent-György martír és katona napjára egy *Rh. frot, id est fl. 1,* úgy Szent-Mihály Archangyal napjára is egy *Rh. frot, id est fl. 1.* censusul vagy adóul megadni, és hasonlóképpen minden sátortól egy font borsot. Engedtem tovább is említett Barják Ferencz vajdának oly erőt és hatalmat, hogy ezen

levelemnek ereivel akárhol találja és tapasztalja afféle protectióm alá tartozandó szőkevény Czigányokat, szabadon megfoghassa és birodalmam alá hajthassa. Parancsolom is kemény büntetés alatt reája bízott Czigánságnak, hogy ki-ki, mint általam rendeltetett és eleikben állítatott Vajdának és Főbb-Bírájoknak, midenekben szavát fogadják és obtemperáljanak; másként akire a szófogatatlanságért helyes panasz tétetik, — érdemlett büntetését pálczával, tömlőcczel és vassal is elvészi. Requirálok azért minden Méltóságban, hadi és más Tisztben, Státusban és Rendben helyheztetett jót akaró Uraimékat, nemkülömben Harminczados, Vámos, városi és falusi Bírák Uraimékat, Hídmestereket és Révbírákat: többször is említett Barják Ferencz Vajdát, hozzá tartozandó Czigányaival együtt mindenütt szabadon, békével gyönni-menni, mulatni és megszállani engedjék és engedtessek, sőt ha valaki igaz ok nélkül háborgatni akarná: illendő pártfogással hozzájuk lenni ne terheltessenek; mely jóakaratot én is hasznoló dologban reciprocálnom kívánom.

Actum in Castello Galántha, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Decimo Septimo.

G. Esterhás Péter m.k.

P.H.

6 sz.

Gr. Esterházy Ferencz 1719-iki nyíltlevele

Comes Franciscus Eszterházy de Galántha, Arcis Csesznek Haereditarius Dominus et Capitaneus, Inclýti Comitatus Albensis Supremus Comes, S.C. R-que Mattis Consiliarius. Universis et singulis etc. salutem, quibus vero competit, servitorum meorum promptitudinem.

Ez levelem mutató Kováts Gyurka névű, Nemes Fejér Vármegyében helyheztetett Czigányok Vajdája, megtalálván a végett, hogy eddig is Nemes Fejér Vármegyében alatta levő czigányságot úgy dirigálta, hogy panasz reája nem igen lehetett; szükségesnek ítélvén azért lenni, hogy tovább is a Czigányságtól a rendetlen állapotok eltávoztassanak és reájok vigyázó legyen: ezen említett Kováts Gyurka névű Vajdájok assecurálja a Nemes Vármegyét, hogy nem lopással, hanem kovácsolásokkal és kézi munkáikkal alatta levő Czigányival mindennapi kenyereket fogják keresni. Kire nézve requiráltatnak és kéretnek általam Nemes Fejér Vármegyében levő Méltóságos Urak és Nemes Uraimék: említett Czigány Vajdát, alatta levő Czigányival a Nemes Vármegyében levő helységekben jární, kovácsolásokat életek táplálására üzni megengedni ne terheltessenek. A cserélés állapotját a mi nézi, az ő módjok szerint: négy forint bírság alatt visszaadni ne tartozzanak. Kívánván úk is a Nemes Vármegyének mindenben és kovácsolásokkal is szolgálni. A Czigányság is tartozni fog mindenben nekie engedelmeskedni, minden dolgokban megtalálni.

Praesentibus perlectis, Exhibenti restitutus. Datum Jaurini, Dje Quarta Augusti Millessimo Sexcentesimo (tollhibából Septingentesimo helyett) Decimo Nono.

7 sz.

Én Galánthai Gróf Eszterházy Ferencz Csesznek vára eörökös ura és kapitánya, nemes SzékesFeyér vármegye Feő Ispánnya, Császár és Koronás Király Urunk Tanácsosa. Adom tudtára mindeneknek az kiknek illik ez levelemnek rendiben. Hogy ez levelem mutató Galanthay czigányságnak vajdája Banyák Ferenc kik is mindeddig is nekünk protectiónk alatt lévén adózó jobbágyiink voltak, találván megh bennünket, hogy szabad passust adnánk nekiék alatta levő czigányival, hogy

joszáinkban szabadon járhatnak Magyarországon, és szokott kovácsi mesterségekkel kenyerekét kereshessék és életeket táplálhassák. Kinek okaért adtam engedelmet olyan formán nekik, hogy gonoszul ne éljenek, hanem igaz mun-kájokkal, keressék. Azért minden méltóságban, s tisztben helyezettett uralmékat, hogy kinek jószágaikan által találjanak menni békivel bocsátani, és bocsátani ne terheltessenek, seőt, ha az szükség úgy hozandana igasságokban nekiék illendő segítséggel lenni kívánván. Énis, kinek kinek más, vagy ha hasonló dolgokban kedveskedném. Tartozni fognak pedig jószágimban kovácsolnyi számunkra az mi szükség, és más munkára is elmennyi, az mire parncsolatnak embereink által. Kötelessék lesznek, az nevezét vajdátul alatta lévő cigányok fűgni, és minden dologban engedelmessek lenni.

Praesentibus perlectis exhibentibus resttis. Datum in Castello Galantha. Anno Domini Millesimo Septingentesimo Vigesimo.

Gróff Esterházy Ferencz m.p.

Papírfölzetes pecséttel pecsételve.

Őrzési helye: Szlovák Nemzeti Levéltár: Esterházy család semptei ágának levéltára.

Az oklevél fotómásolata megjelent a Galánta c. kiadványban (6 sz. jegyzet). Átírásban eddig nem volt közölve.

8 sz.

Gr. Esterházy Ferencz 1723-iki diplomája

Gálanthai Üdösbik Gróf Eszterházy Ferencz, Kegyelmes Császár és Koronás Király Urunk ö Fölsége Tanácsa, Csesznek Vára Eörökös-Ura s Fő-Kapitánya, Nemes Székes Fehér Vármegye Fő-Ispányja. Adom tudtára minden végbeli Fő- és Vice-Kapitányoknak, Vajdáknak, királyi és szabad városi Bíráknak, Harminczadosoknak, Vámosoknak, hidak és révek Eörzőinek, falusi Bíráknak és Polgároknak, úton és útfélen álló és járó Vitézeknek. Hogy ezen levelem mutató Sónaj Mártony Hadnagyot, alatta lévő, cseszneki váramhoz tartozó Czigányokkal együtt vettem protectióm alá, kötelezvéen magokat arra, hogy valahol ezen Győri Tartományban s pusztákon megfordúlnak: sem az szegénységnek, sem más embereknak kárt nem tesznek, — inkább az szép egyességben szolgálni igyekeznek. A kinek okaért kérek följölemlített minden Rendekeket, hogy ezen Sónaj Mártony Hadnagyot, alatta lévő Czigányokkal együtt, mind menni, júni, múlatni, sátorjokat fölvonni, szokott kovácsolásokat, cseréjeket, egyéb életek táplálására való mesterségeket gyakorolni engedjék; sőt az hol kívántatik, igazságos ügyekben illendő segítséggel, jóakarattal és oltalommal lenni hozzájuk ne terheltessenek, az igazságnak rendi is azt hozván magával.

Praesentibus perlectis, etc. Datum in Arce Csesznek, Die 20. Aprilis Anno 1723.

P.H. Gróff Eszterházy Ferencz m.k.

9 sz.

Gróf Esterházy Ferencz 1723-iki más diplomája

Én Gróff Galánthai Eszterházy Ferencz, Csesznek Várának Eörökös Ura és Kapitánya, stb. Adom tudására, stb. Hogy ez levelem mutató Horváth Ferencz Czigán Vajda, ki ezelőtt is, még az atya és anyja eleje is, üdvözült Öreg-Atyám Galánthai Gróff Eszterházy Dániel, úgy üdvözült Édes-Atyám Gróff Eszterházy János Győri Vice-Generális Uraimék protectiója alatt lévén és galánthai kastélomhoz tartozandók voltak, hasonlóképpen az én protectióm alatt is mindekkoraig is, kívánván tülem tovább is új protectionális-levelet, mivel az mely

levelei említett Eleimtől úgy éntülem is adattanak néki alattavalóival együtt, azok eltéveledvén az háborúságos és zürzavaros üdőkben. Annakokáért említett Horváth Ferenczet, — stb. (Szóruíl szóra úgy, mint a 3. sz. a. közölt diplomában, csak a nevek különböznek, mert itt: Horváth Gyurka, Horváth Marczín, Bihari Gyurka, Vörös Gyurka és Vörös Miklós soroltatnak elő, mint Horváth vajdasága alá tartozók.)

Praesentibus perlectis, etc. Datum in Arce Csesznek, Die 30. Augusti Anno Dni 1723-tio.

L.S. Comes Franciscus Eszterásy m.p.

10 sz.

Gróf Esterházy Ferencz 1740-iki diplomája

Gróf Galántai Eszterházi Ferencz, Csesznek Vára Örökös Ura, stb. Adom tudtára mindeneknek, az kiknek illik. Hogy levelem mutató Kúti János Vajdát, eleitől fogva cseszneki váromhoz tartozandó, Nemes Fejér Vármegyében járó jobbágy-czigányimnak Vajdájávuíl tettem; örökösseu kötelezvén tovább is arra magokat az vele való Czigányokkal együtt, hogy mindenütt istenessen és jámborúíl, munkájok és cserélések után fognak élni, igaz jobbágyi kötelességeket mindenekben megmutatván. Kinek okáért kéretnek áltolam minden rendben helyheztetett Méltóságok, Tekintetes Nagyságos, Méltóságos Gróff Urak, böcsültre méltó nagy és alacsony Rendek, királyi, szabad, kulcsos és mező-városi Generális Kapitányok, Hadnagyok, Bírák és Lakosok, úton és útfélen álló és járó Vitézek. Hogy említett Kúti János Vajdát az hozzátartozó Czigány Jobbágyimmal együtt engedjék mindenütt békével lakni és jární, szokott kovácsolás- és cserelésbéli mesterségeket szabadon üzni és gyakorolni; sótt, ha az igazság úgy hozza magával: illendő segítséggel mellettek lenni ne terheltessenek. Az vajdasága alatt lévő czigányságnak pedig keményen parancsoltatik, hogy említett Kúti János Vajdájokat illendőképpen megböcsüljék, mindenben tölle függjenek, ő nekie engedelmeskedjenek; másképpen, a ki ez ellen cselekeszik: tapasztalhatóképpen való kemény büntetést el nem kerüli.

Praesentibus perlectis, etc. Datum in Arce Csesznekiensi, Dje Vigesima Quinta Mensis Julý, Domini 1740-mo.

11 sz.

Mi galánthai Gróff Esterházy Ferencz, Frakno, Sempthe, Pápa, Gesztes, Deveser, és Ugod váraink és azokhoz tartozó dominiumoknak örökös Ura, Fölséges Asszonyunk és Koronás Királyunk Belső Titok Tanátsa és komornikja, generál Feldmarschallja, Magyarországi Fő Tárnok Mestere, Királyi Helytartó Magyar tanátsa Septem-viriális Tábla Tagja, s Assessora, nemes Borsod Vármege Fő Ispánnya és Magyarország Dunán-innen-való districtusának Commendirozó generálisja.

Adjuk tudtára mindeneknek, az kiknek illik, hogy Mi kegyes tekéntetbe vévén itt-való musikus czigányink, nevezet-szerént Bakos Ferencz, Bakos János, Bakos Latzko, Baromi László és Tinka László, úgy mint örökös Protectionális jobbágyink alázatos kérését, és musikálásokkal nekünk tett szolgálatait, hogy a musikát jobban és tudósabban megtanulhassák és akadály nélkül gyakorolhassák, s azzal nekünk is kedvünk szerént szolgálhassanak, följobb megnevezett őt musikáss czigányinkat a dato praesentibus míg élnek, mindennemü uraságbéli robota - dologtúl, árenda és cenzus fizetéstől örökösseu immunitáltuk és fölszabadítottuk, és akarjuk, hogy mai napságtul ők mindenektül Udvari Szabad

Musikásoknak neveztessenek, hivatassanak és böcsültessenek. Ellenben ezen hozzájuk járó kegyességükért ők is tartozni fognak hozzánk és successorinkhoz magokat tovább is jól alkalmazni ez mellett pedig böcsületesen és jámborul élni, és kinek kinek illendő tiszteletit és böcsületét megadni. Hagyatik azért semptei jószágunk praefectusának Doboczky Ádámnak, úgy ezen jószágbéli többi tiszteinknek, hogy fönt megírt Bakos Ferenczet, Bakos Jánost, Bakos Latzkót, Baromi Lászlót, és Tinka Lászlót örököszen fölszabadultaknak ismervén, őket semminemű uraság robotolásra ne hajtsák és ne hajtassák, úgy hogy az uraság számára semminemű árendát vagy adót és cenzust tőlek ne kérjenek, hanem ha azok ellen akik őket háborgatni és megbántani akarnák, párttyokat fogják. Mellynek nagyobb erősségére és állandóságára adtuk ezen saját kezünk írásával és gróffi pecsétünkkel megerősített levelünket.

Költ Szenczi kastélyunkban sz. András havának huszadik napján. Krisztus Urunk születésének 1751-dik esztendőben.

Esterházy Ferencz

Praesentes Literae privilegiales usque adventum domini Fratris mei, excellentissimi Domini Comitis Nicolai Esterhazy per me gratiose confirmatur.

Datum in castello Tallos die 14. Julii 1755.

Dominus Franciscus Esterházy

Pecsétnyomok, viaszdarabkák.

Az eredeti megőrzési helye: Szlovák Nemzeti Levéltár: Esterházy család levéltára. A kiváltságlevél eddig nem volt közzéve.